№ 9 Յունվարի 20 Հինգշաբթի **1883** Յունվարի 20 Հինգշաբթի № 9

ՏԱՍՆԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ: Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ

„ՄՇԱԿ“

ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ ԼՐԱԳԻՐ

(ՏԱՍՆ ԵՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ)

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՎԻ ՆԵՐԿԱՅ **1883** ԹՒԻՆ ՆՈՅՆ ԴԻՐՔՈՎ.

ՊՐՕԳՐԱՄԱ

I. ՏԷՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: II. ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՂ ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐ: III. ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Ընդհանուր յօդուածներ, թղթակցութիւններ, լուրեր: IV. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Ընդհանուր յօդուածներ, թղթակցութիւններ, լուրեր: V. ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ: VI. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ: VII. ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Ֆելիետօն, վէպեր, ինքնուրոյն և թարգմանական յօդուածներ գիտութեան ամեն ճիւղերից, թղթակցութիւններ: VIII. ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ: Տարեկան 10 րուբլ, վեց ամսվայ 6 րուբլ, իւրաքանչիւր ամսվայ 1 րուբլ: ՀԱՏՈՎ համարները 5 կոպէկ:

ՀԱՍՑԷՆ. Тифлисъ, редакція «Мшакъ».

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ Վաղարշապատից: Նամակ խմբագրին: Նամակ խմբագրին: Ներքին լուրեր:—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ Թիւրքիայից: Նամակ Թիւրքիայից: Արտաքին լուրեր:—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ:—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ:—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: — ԲՈՐՍԱ: — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Ուսուցչի և քահանայի պարտականութիւնը հայերիս մէջ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻՑ

Յունվարի 10-ին

Իմ անցեալ նամակումս խօսելով էջմիածնին պատկանեալ այն անշարժ կալուածների վրա, որոնք այդքան աննշան գնով կապալով են տրված Ստեփանիկ աղային, խոստացայ կամ հետեւեալ նամակումս հաղորդել ձեզ մի քանի տեղեկութիւններ թէ էջմիածնապատկան միւս անշարժ կալուածները ումիչ ինչ տեսակ անձանց և ինչ գներով են տրված կապալով:

Ահա այժմ կատարում եմ իմ կարողութեանս չափ իմ խոստմունքը, հաղորդելով ձեզ հետեւեալ հաստատ տեղեկութիւնները:

Շաթիր (ծառայ) Յարութիւնին տրված են կապալով հետեւեալ կալուածները:

1) Մի գետնի կտոր 5 դեսիատին տարածութեամբ, կատարելապէս անյայտ պայմաններով:

2) Մի ամենալաւ փողոցի վրա նոյն Յարութիւնը ստացել է վանքապատկան մի մեծ կտոր գետին, ինչպէս երեւում է որպէս ընծայ, որտեղ նա կառուցել է իր համար երկու տուն այգիով:

3) Մի քանի ամիս առաջ նոյն շաթիրը ստացել է կապալով 150 դեսիատին տարածութիւն ունեցող մի յարմար գետին մի աննշան կապալադրամով, շատ երկար պայմանաժամով:

4) Դարձեալ մի այլ գետին Ճ ա մ է ր անունով, մինչև 200 դեսիատին տարածութեամբ նոյն Յարութիւնը ստացել է այն պայմանով որ վճարի վանքին տարեկան 400 րուբլ կապալադրամ: Գետինը կրկնակի օգուտ կարող էր տալ վանքին:

Մի այլ շաթիր (ծառայ) Գրիգոր անունով ստացել է հետեւեալ հողերը:

1) Մի մեծ կտոր գետին, որտեղ և զարգացրեց արդէն այգիներ:

2) Վանքապատկան հողի վրա, ամենալաւ փողոցներից մինի վրա իր համար տուն շինեց:

Սինօդում ծառայող Ջանիբէկով ազգանունով պաշտօնեան կապալով վերցրած ունի տարեկան 40 րուբլ կապալադրամով մի աչագին կտոր գետին, ջրով: Այդ հողը իր ջրով կարելի էր կապալով տալ առ նուազն տարեկան 400 րուբլ կապալադրամով:

Դարձեալ ինչ տեղեկութիւններ էլ հաւաքեմ, խոստանում եմ այդ բոլոր տեղեկութիւնները ձեզ ուղարկել:

Ա.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Շուլաւէր 16 յունվարի

Շուլաւէրի հոգևոր ուսումնարանի հոգաբարձութիւնը յատուկ շնորհակալութիւն է մատուցանում պ. պ. Գէորգ և Յովսէփ Երիբէգեանցներին, և պ. պ. Յովհաննէս, Բագրատ և Սոլոմոն Միրաքեանցներին, որ առաջինները նուիրեցին երկու հարիւր (200) րուբլի իրանց հանգուցեալ եղբօր յիշատակի համար, վերջիններն էլ նուիրեցին իրանց հօրս փէփէլի յիշատակի համար հարիւր (100) րուբլի յօգուտ ուսումնարանի:

Ամսիս 9-ին մի հացկերոյթի վրա նոր հաշտաբար դատաւոր պ. Արտեմ Քիշմիշեանցի յորդորանօք ժողովվեց քսան և մէկ (21) րուբլի և յանձնվեց ուսումնարանի գանձապահին: Նրանի այսպիսի հացկերոյթ բազմաթիւ լինէին և իւրաքանչիւր բազմական հետևէր Պ. Քիշմիշեանցի բարի օրինակին, կապելով ուտել-խմելու հետ և բարեգործական նպատակ: Շնորհակալութիւն նուիրատուներին, շնորհակալութիւն այդպիսի ազնիւ պարոններին:

Պ. Արտեմ Բայտողմեանցը նուիրեց ս. Աստուածածնու եկեղեցուն մի կրպակի տեղ: Նոյն բարեմիտ անձը մտադիր է նուիրել մի որոշեալ գումար յօգուտ կառուցվելի օրիորդական ուսումնարանի, որին մատուցանում է իր անկեղծ շնորհակալութիւնը Շուլաւէրի հոգ. ուսումնարանի հոգաբարձութիւնը:

Խնդրեմ, յարգոյ խմբագիր, այս երկտողիս տեղ տաք ձեր պատուական լրագրում:

Սարգիս Տէր-Սարգիսեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Բագու, 12 յունվարի

Չորս տարուց աւելի է որ չիմանալով իմ որդուս ուր լինելը, դիմում եմ ձեզ, խնդրելով, որ թոյլ տաք ձեր պատուական լրագրի միջոցաւ գիմել բոլոր հայերին: Ով որ գիտէ իմ որդուս ուր լինելը, թող յանուն Աստուծոյ յայտնէ ինձ, որդեկորոյս մօրս, նամակով: Որդուս անունն է. Ասրի-բէկ Խաչի-բէկեան Թարխանեանց, Շուշու գիւղացի:

Ինձ նամակ գրել կարելի է հետեւեալ հասցէով. «Баку, Александру Абелянцъ»,

Խնդրում եմ և մեր միւս պարբերական հրատարակութիւնների «Մեղուի» և «Արձագանքի» պ. պ. խմբագիրներին արտատպել իրանց թերթերի էջերում այդ իմ երկու տող գրութիւնս, որով յարգած կը լինեն խղճուկ ծնողիս:

Մնամ ձեզ յարգող տիկին Աննման Թարխանեանց:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ամենահաստատ աղբիւրներից իմացանք որ այն չորս արկղերը, որ Մանկունին ուղարկել էր էջմիածնից և որոնց ձերբակալել էին Երևանի մէջ, դարձեալ Երևանից ազատվելով հասան Թիֆլիս և մի քանի շաբաթ դրված էին բեռները տեղափոխող «Ռուսաց ընկերութեան» պահեստում, Սարաջեվի տանը: Իսկ այս օրերս մի տաճկահպատակ պարոն ներկայացաւ ընկերութեան գրասենեակը և պահանջեց այդ արկղերը Մանկունու մի հաւատարմաթուղթ ցոյց տալով ագէնտին: Արկղերը պարոնը իր տունը տարաւ. այժմ ինչ կուղենայ, կանի այդ արկղերի հետ, մանաւանդ որ ինքն ռուսահպատակ չէ, այլ Թիւրքիահպատակ է:

—

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻՑ մեզ գրում են: «կարելի է հաստատ և անվախ ասել, որ էջմիածնի թանգարանում այլ ևս գրեթէ ոչինչ չը կայ: Ինչ որ թանգարանում կար, յանկարծ մարդը տեսնում է մի օր և է Ստեփանիկի, կամ այլ սրա նման անձնաւորութեան մօտ: Եւ այժմ այդ պարոնները հետևեալ ձևն են ընդունել. ցոյց տալու համար որ ոչ թէ իրանք են վերցրել այս կամ այն իրեղէնը վանքից, նրանք սկսում են հանգուցեալ կաթողիկոսին մեղադրել և ամենքին մի գլուխ պատասխանում են. «այդ ինձի կաթողիկոսն ընծայեց:» Այդպիսով երբ սինօդի քննիչները մտան Ստեփանիկի տունը, այցելուներից մէկը տեսնելով նրա սեղանի վրա մի թանգագին մատանի, որ առաջ թանգարանումն էր և որ վանքին ընծայել էր մի բարձր անձնաւորութիւն, հարցրեց

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՈՒՍՈՒՑՉԻ ԵՒ ՔԱՀԱՆԱՅԻ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԵՐԻՍ ՄԷՋ

—

«Միթէ դուք չէք հասկանում, որ դէպի ճշմարիտն աշխատելն ու չարչարվելը մեր պարտականութիւնն է»:

Մ ա ն ց օ ն ի

Տարիները անցնում են անդադար մէկը միւսի ետևից արագ արագ, բայց մեր հայ հասարակութիւնը շատ և շատ քիչ օգուտ է ստանում այս ժամանակից, այս լուսաւոր անուանեալ դարուց, ուր ամեն մի րօպէն, ամեն մի վայրկեանը թանգ է մանաւանդ մեզ, այսինքն հայերիս համար, սիրելի ընթերցող: Հարկաւոր եմ համարում այստեղ ասել, որ մեր հայերիս մէջ շատ վատ են հասկանում իրանց պարտականութիւնները մեր հասարակութեան մէջ գործող անձինք—այն է քահանան և գիւղական ուսուցիչը, այսինքն այս երկու տեսակ անձինքը, որոնք շատ մօտիկ յարաբերութեան մէջ են գտնվում հայ-հասարակութեան հետ, այս երկու տեսակ ազգային գործիչները, որոնց վրա դրած պարտականութիւնը շատ մեծ պէտք է լինի և մեծ է ու վսեմ, որոնց առաջ շատ լայն և մեծ ասպարէզ է բացվում կեանքի մէջ, և որոնք պէտք է գործեն միայն լաւ ճանաչելով ու հասկանալով իրանց այս մեծ պարտականութիւնը, և որոնք պէտք է հասկանան վերջապէս, որ գլխաւորապէս սրանցից է կախված ազգի լուսաւորութիւնը—ապագայ հայ սերունդի թէ մտաւոր և թէ բարոյական զարգացման աստիճանը:—Հովիւը արածեցնում է իր հօտը, որ նրան է յանձնած, կը նշանակէ քահանան մի որ և է ժողովրդի գլուխն է, նրա մեծն է, նրա հովիւն է, նրա հոգևոր հայրն է, ուրեմն և նրանից պէտք է ստանայ հայը իր հոգևոր կերակուրը և սրա նման շատ ու շատ տեսակ օգուտներ...

Հայ գիւղերում գիւղացին տգէտ է, խաւարամիտ է ոչ միայն նրանով, որ նա չէ իմանում իր մայրենի լեզուն, չէ ուսել, չէ լսել իր կեանքում ոչինչ, և երբէք չունի գաղափար թէ ով է ինքը, ովքեր են եղել նրա նախնիքը, և ինչ վիճակի մէջ են գտնվել սրանք իրանց անցեալում շատ և շատ դարերի ընթացքում, այլ և նրանով, որ նա գաղափար անգամ չունի իր կրօնի և եկեղեցու դաւանութեան վրա, որին նա սրտա սիրով կպած է. նա գնում է եկեղեցի և այնտեղ կանգնում է իբրև մի խեղճ ողորմելի. քահանան իր պաշտօնութիւնը կատարում է եկեղեցում, իսկ հայ-գիւղացին չէ հասկանում թէ ինչումն է կայանում իր կրօնի էութիւնը, բայց նա խոնարհեցնում է իր գլուխը ու երեսին խաչ քաշում իբրև ճշմարիտ հայ-քրիստոնեայ: Կրկնում եմ, սիրելի ընթերցող, որ մեր մէջ քահանաները լաւ չեն ճանաչում դեռ ևս իրանց պարտականութիւնը և կարծեմ չեմ սխալվում ես:

Հայ ազգը, հայ ժողովուրդը ինչ տեսակ նեղութիւններ ասես արդեօք, որ քաշած չը լինի իր ընդարձակ պատմական շրջանում... ինչ ասես, որ այս խեղճ ազգի գլխովն անցած չը լինի երկար դարերի ընթացքում... առհասարակ շատ քիչ է վայելել հայը երջանկութիւն, այո և շատ քիչ է վայելել ու քաշել հանգիստ ու խաղաղ կեանք, մնունելուց յետոյ նրա ոսկորներն անգամ չեն մնացել հանգիստ ու խաղաղ սառն ու սև հողի մէջ թաղած, և այսպիսի ժամանակ հայը ևս ունեցել է իր երևելի գործիչները, հայը ունեցել է գործունեայ մարդիկ, որոնք գեղեցիկ կերպով աշխատել են ազգի վիճակը լաւացնել ու ապահովեցնել, ազգին մի որ և է օգուտ տալ, միով բանիւ լաւ հասկանալով իրանց վրա դրված ծանր պարտականութիւնը աշխատել են գործել ազգի մէջ ու բարի յիշատակ ու անուն թողնել իրանց յաջորդների համար: Ո՛վ չէ յիշում, օրինակի համար, վերցնենք աւելի հին ժամանակից, չորրորդ դարում Մեծն Ներսէսի գործերը *). այս մեծ, քաջ և ազգասէր մարդու գործերը, որ գործում էր չորրորդ դարում հայերի մէջ նախ՝ իբրև քահանայ և երկրորդ, իբրև հասարակ, իբրև աշխարհական մարդ. ո՞վ չէ յիշում նրա աշխատութիւնները և տուած օգուտը իր ազգին, որին կարծես նուիրել էր իր անձը հոգւով և սրտով, իբրև նրա անդամ ու ազնիւ զաւակ... Մեծն Ներսէսը, ասում է պատմութիւնը, թափառում էր ամեն տեսակ հայոց գիւղեր, քաղաքներ ու գաւառներ, կարօտեալներին օգնում էր, վիրաւորեալների վէրքերը իր սեփական քնքոյշ ձեռքերով փաթաթում էր... քանի՛ քանի աղքատանոցներ, հիւրանոցներ և ապաստարաններ շինում էր նա ամենայն տեղ կարօտեալների համար, աղքատների ու թափառականների համար. ես ո՞ր մի նրա գործերը յիշեմ, սիրելի՛դ իմ ընթերցող. միայն այսքանը մէջ բերելով կամենում եմ ասել, որ հայը ունեցել է իր երևելի գործիչները... կամենում եմ ասել թէ ինչ եռանդով ու ազգասիրական զգացմամբ ու հոգւով թէ Մեծն Ներսէսը և թէ սրա նման շատ ու շատ հոգևորականներ ունեցել է հայը, որոնք յիրաւի արժանի են եղել իրանց վըսեմ կոչմանը, որոնք լաւ հասկանալով ժամանակի պահանջն ու ազգի օգուտը գործում էին մարդասիրութեամբ և անձնուիրաբար: Այո՛, սիրելի ընթերցող, հայը շատ գեղեցիկ ու բաջագործ հոգևորականներ ունեցաւ, բայց ափսոս, որ նրանց նը-

*) Փաւստոս Բիւզանդացի:

նրան, ինչպէս այդ մատանին յայտնվեցաւ Ստեփանիկ աղայի տանը: «Այդ մատանին վեհափառը ընծայեց ինձ, երբ ես պսակվեցայ», պատասխանեց աղան: «Իսկ այս մատանին» հարցրեց նրա խօսակիցը, ցոյց տալով մի այլ նոյնքան փառաւոր մատանիի վրա, որ նոյնպէս մի բարձր անձնաւորութիւնից էր ընծայված վանքին:—«Այդ երկրորդ մատանին կաթողիկոսը ինձ ընծայեց, երբ ես առաջին զաւակն ունեցայ» անվախ պատասխանեց Ստեփանիկը:

—

Ստացանք Կարսում հրատարակվող ռուսաց «Карсъ» վերնագրով լրագրի առաջին երկու համարները: Լրագիրը փոքրիկ դիրք ունի: Նա հրատարակվում է Կարսի զինուորական-նահանգապետի թոյլտւութեամբ և բաժանորդագրութիւնը ընդունվում է նահանգապետի դիւանատանը:

—

Մեղուակնները այլ ես չը գիտեն ինչ անեն որ արգելեն մարդկանց «Մշակին» գրվելու: Առաջ նրանք ասում էին ժողովրդին «չը գրվէք «Մ շ ա կ ի ն», որովհետեւ նա բողոքական է և լուսաւորչական կրօնի թշնամի է»: Յետոյ սկսեցին ասել. «չը գրվէք Մ շ ա կ ի ն, որովհետեւ նա անկրօն է:» Բայց շուտով նկատեցին, որ ժողովուրդը սկսում է ծիծաղել և ծաղրել ասողներին, որովհետեւ ժողովուրդն էլ շատ լաւ գիտէ որ մի և նոյն ժամանակ բ ո ղ ո ք ա կ ա ն և ա ն կ ր օ ն լինել անհնարին է: Ժողովուրդը շատ լաւ գիտէ որ ոչ մի դաւանութեան պատկանող մարդիկ այնքան կրօնասէր և աստուածապաշտ չեն, որքան բողոքականները, ուրեմն «Մշակը» եթէ բողոքական է, նա չէ կարող անկրօն լինել: Բայց եթէ, ճշմարիտ, «Մշակը» անկրօն է, ուրեմն նա բողոքական չէ: Այս իրանց արած սխալը նկատելով, մեղուականները վերջին ժամանակ սկսեցին դիմել հետեւեալ տակտիկային: Նրանք ասում են մարդկերանց: «Եղբայր, Արծրունին այնպէս էլ հարուստ մարդ է, ինչ կօգնի նրան քո 10 ռուբլը. «Մշակը» առանց քո օգնութեանն էլ գոյութիւն կունենայ, իսկ Սիմէօնեանց աղքատ է, ուրեմն աւելի լաւ է «Մեղուին» գրվել, որ սա գոյութիւն ունենայ:» Բաժանորդներից մինը այնքան խելացի գտնվեցաւ որ պատասխանեց: «Իմ 10 ռուբլ բաժանորդագինը ես ոչ Արծրունուն եմ տալիս, ոչ էլ Սիմէօնեանցին, այլ լրագրի խմբագրութեանը: Ինձ համար մի և նոյն է հարուստ թէ աղքատ է խմբագիրը, ես փողը լրագրին եմ տալիս: Այն լրագիրը որ աւելի հետաքրքիր և աւելի առատ նիւթ է տալիս ինձ իմ տաս մանեթով, այն լրագրին էլ գրվում եմ ես:»

—

ԳԱՆՁԱԿԻՑ պ. Ալէքսանդր Եսայեանց գրվելով «Մշակին» ուղարկել է մեզ 11 ռուբլ: Այդ աւելորդ 1 ռուբլ պարոնը խնդրում է մեզ պահել մեզ մօտ և երբ կը հաւաքվի դարձեալ 9 ռուբլ, այդ փողով ուղարկել ձրիապէս մի օրինակ մի որ և է հայոց դպրոցին:

—

Կարսում հրատարակվող «Карсъ» ռուսերէն լրագրից քաղում ենք հետեւեալը: Դեկտեմբեր ամսին Կաղզւանում կատարվեցան վիճակային բերանացի դատարանի անդամների ընտրութիւնը: Թիւրքերից և թիւրքմէններից ընտրվեցաւ Մուստօ-բէկ Ֆէյզուլլա-բէկ-օղլի, հայերի և քիւրդերի կողմից Զաքարիա Հայրապետեան, իսկ յոյներից Հաջի Իօրա Րօմֆօպուլօ: «Հետաքրքիր է շատ, աւելացնում է «Карсъ» լրագիրը, որ հայերը և քիւրդերը, որոնք միմեանց թշնամի են ամբողջ Արմէնիայում, կազմեցին իրանց միջից մի կամաւոր ընդհանուր խումբ կաղզւանի ժողովրդական դատարանի անդամներին ընտրելու ժամանակ: Քաղաքացու պարտաւորութեան կատարումն պարտաւորեցրեց ազգայնականութեան միմեանց հակառակ տարրերը մոռանալ իրանց հին թշնամութիւնը և եղբայրաբար ձեռք մեկնել միմեանց:»

—

Նոյն լրագրում գտնում ենք հետեւեալ հետաքրքիր տեղեկութիւններ Կարսի նահանգի ուսումնարանների մասին: Կ ա ղ զ ւ ա ն ի սկզբնական դպրոցում դեկտեմբեր ամսում կային 82 աշակերտներ և 14 աշակերտուհիներ: Այդ 82 աշակերտներից 53 հոգի հայ են, իսկ 14 աշակերտուհիներից 11 հայուհիք են: Ուրիշ ազգութիւններին պատկանող աշակերտները հետեւեալ թւով են: Թիւրքերը 17 հոգի, մօլական 2, ռուս 1, յոյն 1, հրէայ 1 և գերմանացի 1: Իսկ աշակերտուհիներից գերմանուհիք 2 հոգի են և մօլականուհի 1 հոգի: Դպրոցում կան 5 հոգի վարժապետներ: Կ ա ր ս քաղաքում գտնվում էր հայ-բողոքականների մի դպրոց, որ անցեալ տարվայ հոկտեմբեր ամսին փակվեցաւ նոյն իսկ հայ-բողոքականների կարգադրութեամբ և նրա փոխարէն բացվեցաւ հայ-բողոքականների մի նոր դպրոց Կարսի նահանգի Ցախտայի վիճակի Կարա-Կալա գիւղում: Խ օ ր ա ս ա ն ե ա ն վիճակում, պաշտօնական տեղեկութիւններին նայելով, գտնվում են միմիայն երկու դպրոցներ, երկուսն էլ Բաշկեօյ և Արմուտլու հայ գիւղերում: Այդ դպրոցներից իւրաքանչիւրի մէջ ուսում են առնում մինչեւ 60 տղաներ, վճարելով իւրաքանչիւրը իր ուսման համար 5 ռուբլ տարեկան: Ուսում առնողներից 2 հոգի պատկանում են հոգեւորական դասակարգին, մնացածները գիւղական դասին: Բաժանելով մանուկներին իրանց դաւանութեան վրա, յայտնվում է որ 120 աշակերտներից 116 հոգի հայ-լուսաւորչական են, իսկ 4 հոգի հայ-կաթօլիկ են: Իւրաքանչիւր դպրոց մի մի ուսուցիչ ունի:

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են: «Մեր գուշակածը ահա կատարվում է: Անցեալ դեկտեմբերի 30-ին այստեղի մշտական թատրօնական խումբը հազիւ կարողացաւ տալ իր առաջին ներկայացումը, իսկ մի երկրորդ խումբ պատրաստվում է այս քանի օրերս տալ մի ուրիշ ներկայացումն բարեգործական նպատակով: Մշտական ասված խումբը, տեսնելով որ ոչինչ միջոցով չէ կարող արգելել երկրորդ խմբին ներկայացումներ տալու իրաւունքը, սկսեց ամեն միջոց գործ դնել այդ խմբի գոյութիւնը ոչնչացնելու համար: Ամեն տեղ անձնական հաշիւ գերադասվում է ընդհանուր շահերից:»

—

Ստացանք ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՕԼԻՑ հետեւեալ հետաքրքիր նամակը: «Ներկայ տարվայ մի օրինակ «Մշակ» պիտի խնդրէի ձեզանից, այն պայմանով թէ փողերը «տամ, տամ, չը տամ չը տամ» որովհետեւ այս տարի միջոցս սուղ էր: Բայց հոգիս չը ներեց ինձ ձեզ հետ այդպէս վարվել և ճարահատված վճռեցի ամենեւին չը ստանալ ձեր լրագիրը: Բայց յետոյ մի միտք ուղեղումս ծագեց, այն է, թէ՝ արդեօք լաւ չէր լինի ինձ չը ծ խ ե լ և խնայած փողով լրագիր ունենալ կարդալու: Երկուսն էլ՝ թէ չը ծխելը և թէ չը կարդալը, ծանր զրկանքներ էին ինձ համար, բայց լաւ համարեցի չը ծխել: Եւ ահա 14 օր է որ չեմ ծխում և քիչ քիչ ծխելու ախորժս կորչում է, տեղի տալով ուտելու ախորժին, որով և ֆիզիկապէս ինձ աւելի առողջ եմ զգում, քան թէ առաջ, երբ ծխում էի: Այժմ ծխախոտի ծախսերից ինձ ազատ կարծելով, խնդրում եմ ձեզ ուղարկել ինձ ձեր լրագրի մի օրինակը, որի տարեկան բաժանորդագինն էլ կարող եմ այժմ վճարել: «Մշակը» ինձ համար այն աստիճան կարիք էր դարձել որ ծխախոտից էլ հրաժարվեցայ: Ուրախ եմ շատ:»

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

—

Տրապիզօն 10 յունվարի 1883

Այս օրեր գրեթէ բոլորովին պարզուեցան Կարնոյ խնդրոյն գաղտնիքները, և յայտնուեցան բուն մատնիչները: Նախորդ նամակաւս յայտնած տէր Մելքիսեդէկ անուն քահանայն իրեն մատնութեան գործակից ունէր տէր Պօղոս անուն մի ուրիշ քահանայ և երկու աշխարհական էֆէնդիներ, որոց անունները դեռ լաւ ստուգած չեմ: Վերոյիշեալ տէր Մելքիսեդէկ քահանայի մասին հետեւեալ պատմութիւնը կընեն:

Այս մարդը իւր երիտասարդութեան հասակին մէջ զանազան չարագործութիւններ ու մոլութիւններ ընելէն վերջը հեռացեր է իւր հայրենիքէն և Կարնոյ շրջակայներէն ու աներեւոյթ եղած է: Ամենքը ուրախ էին որ նա կորուստ է: 10—15 տարի յետոյ նա կերեւի Կարնոյ մէջ իբրեւ քահանայ. ամենքը կը զարմանան այս երեւոյթին վրայ, բայց ինչ ընեն քահանայ է դարձած, պէտք է յարգեն և ձեռքերը համբուրեն: Մէկը չէ եղել հարցնող թէ քեզի ով քահանայ ձեռնադրեց և ինչ վկայականներով, կը բաւէ որ քահանայի հանդերձ հագած է, նա այլ եւս սուրբ հայր է:

Երկար տարիներ իւր սեւ գտակով և վերարկուով ժողովուրդը խաբելէն վերջը, մօտ ատեններս գաղտնիքը հրապարակ ելաւ որ նա ոչ մի տեղ ձեռնադրութիւն չէ ընդունած և շինծու ու սուտ քահանայ է եղեր՝ թէպէտ և ինք կը պնդէ՝ թէ իւր քահանայական վկայականը կորուսեր է: Այս քահանայն Կարնոյ թիւրք կառավարութեան շատ
սիրելին էր՝ բայց այժմ զինքը քիչ երեւս
են՝ վասն զի սխալեցուց կառավարութիւնը
կարեւորութիւն տալով Կարնոյ խնդրոյն: Ա
հաստատուած իրողութիւնն է՝ որ Թիւրք
տոնեայներն կուզեն սուտ հանել Կարնոյ խնդ
մի քանի երիտասարդների տղայմտութիւնն
ընելով: Առաջ կը խօսուէր Թիւրք պաշտօնեա
րու մէջ՝ թէ օտարներու միջամտութեամբ կ
ուած է այդ ապստամբական ընկերութիւն,
այս խօսքերը բոլորովին մոռացուեցան: Մէկ
բաթ առաջ տեղէս անցելով Կարնէն, Պօլիս
Կարնոյ ոստիկանութեան գլխաւորը՝ որ մէկ
հազարապետ էր: Սա էր Կարնոյ խնդրին ժ
նակ ձերբակալութիւններ ընողը:

Անցեալ կիւրակէ հանգուցեալ Կաթողի
հոգեհանգիստը կատարուեցաւ տեղւս զարմա
կերպով. ամբողջ եկեղեցւոյ խորանը և
նակի պատերը մասամբ սեւերով պատած
Զը գիտեմ ինչ էր ասոր պատճառը,
բան է մի գաղտնի նպատակ պիտի
վասն զի հայոց եկեղեցւոյն մէջ չը
մի այդպիսի սովորութիւն: Աւագ ուրբա
Քրիստոսի մահուան օրը մեր եկեղեցին միայ
զանին վրայ մի կտոր սեւ կը քաշէ ի նշան
Քրիստոսի մահուան. Կաթուղիկոսի մահը Քրի
սի մահէն աւելի զգալի է մեզ համար, պա
խանեցէք: Սորա պատասխանը կամ Մանկուն
կամ նորա տեղւոյս արբանեակը կինայ տա
գլուխը մահուան տալու պատրաստ էր այն
որպէս զի հանդէսին փառքը աւելցնէ, որ
Մանկունիին ազդեցութիւնը:

Այս հոգեհանգստի դէպքը գրելով կուզեմ
կրցնել Մանկունիի ոյժը և նորա գործակատա
րի ամեն կողմ սփռած լինելը, որպէս զի
արարքները քննել յանձն առնող մասնաժո
գիտնայ թէ իւր գործը որի հետ է և ըստ
գործէ: Իմ կարծիքով այդ մասնաժողովին
պէտք է որ աշխարհականներ ալ լինին և
անգամ նոքա մեծամասնութիւնը կազմելու
Եթէ Մանկունին արարքները քննելու համա
մասնաժողով հարկաւոր է, և եթէ կուզուի որ
մասնաժողովը օգտակար հետեւանք մը ունե
պէտք է որ աշխարհականները մեծամասնու
ունենան այնտեղ: Կղերը կղերին անկեղծութ
չէ կարող դատել:

* * *

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

—

Վան, 30 նոյեմբեր 18

Շէյխ Իբադուլլահ արդէն հասած է Մու
Մուսա-փաշան որ շէյխը ձերբակալելու գնա
զօրաց ընդհանուր հրամանատարն էր, վե
յառաջ վերադարձաւ Վան: Նահանգապետ
շան և նահանգիս զինուորական և քաղաք
բոլոր բարձր պաշտօնեայներն արքունի նուա
ծուներու խումբը իրենց հետ ունենալով, դ
ւորեցին յաղթական զօրապետին: Ջէրքէզ
սա-փաշան ձեզ ծանօթ է արդէն իւր ռա
տանցի: Թէեւ երկար տարիներէ ի վեր ռա
ծառայութենէն փախչելով եկած մնացած է Թ

մանները շատ և շատ հազուագիւտ են մեր հայերիս մէջ... Ո՛հ, թէ Ներսէսների և թէ այլ հոգեւորականաց լոյսից, որոնց ունեցել է հայը, գոնէ փոքր ինչ ցոլանար ու թափանցէր ներկայ դարուս հայ հոգեւորականների սրտի մէջ, եթէ նրանց մէջ գտնված ազգասիրական ոգին, ազգասիրական կայծը գոնէ փոքր ինչ լուսաւորէր ու վառէր ներկայ դարուս հայ-հոգեւորականների սրտի մէջ գտնված այրած ու մարած բոցը, այն ժամանակ ինչ երջանիկ պիտի լինէր հայ ազգը, ինչ բարի զաւակներ ու գործունեայ անձինք պէտք է ունենար հայը:

Այժմ ես համարեա մի և նոյն ողէտ, մի և նոյն աղքատ, թշուառ ու խաւարամիտ գիւղացին է, ինչպէս շատ դարեր սրանից առաջ եղել է. այժմ աւելի ես հայ գիւղացին դժբաղդ է և դժգոհ է իր վիճակից մեր հասարակական գործիչների անհոգութեան պատճառով. մեզանից ով չէ լսել գիւղացու բերանից այս խօսքերը թէ «հայ գիւղի գովրան, հայ գիւղի ժամանակ» և սրանով նա գերադասում է իր անցեալը ներկայից, սրանով նա արտայայտում է թշուառ վիճակը, որ քաշում է ներկայումս:

Ֆրանսիական առածն ասում է «ցաւը ցաւ է ծնում» և այս շատ ճիշդ է վերաբերութեամբ նաեւ հայերիս: Բաւական չէ, որ մեր գիւղացիք աղէտ են ու խաւարամիտ, այլ և աղքատ ու անտանելի վիճակում են գտնվում նրանք. բայց ինչ վատ հետեւանքներ ասես, որ չէ ծագում աղքատութիւնից. աղքատութիւնը ստորացնում է գիւղացու, աւելի քան թէ նա ստոր է մնացած, աղքատութիւնը մոլորեցնում է նորան ամեն մի դէպքում, աղքատութիւնը, աւելի ճիշդ ասած, ապականում է նաեւ գիւղացու վարքը և վերջապէս նա ստիպում է նրան կորցնել իր արժանաւորութիւնը. այս բաւական չէ, նաեւ աղքատութիւնը բոլորովին նրան զրկում է թէ ընիկ երկրից, թէ տան ու տեղից, ուրեմն և թէ հայրենիքից: Գիւղացին իր միակ ապահովութիւնը գտնում է իրան կարծիքով նրանում, որ նա թողնում է ամեն բան, ու թափառում ամեն տեղ մի կտոր հացի կարօտութիւն զգալով, բայց ամեն տեղ համարեա նրան արհամարհում են, ատում են ու նախատում... ուրեմն ինչ անի խեղճ գիւղացին, որից արդեօք սպասի նա իր օգնութիւնը... և ում սիրտն է ցաւում, ով է խղճում այս տարաբաղդ ու չնաչխարհիկ թափառականին, այս դժբաղդ աղքատին, որի սիրտը իբրեւ մի որդ ուտում է և կրծում է աղքատութիւնը, անջատում է ամեն բանից. մի կտոր հացի կարօտութիւնը փչացնում է և բթացնում նրա բոլոր զգացմունքները, և նա դառնում է համարեա մի անզգայ էակ: Եւ ով չէ տեսել ու պատահել այսպիսի բազմաթիւ աղքատներին ու թշուառներին, որոնք տարածված են շատ տեղեր և իրանց ձեռքը պարզելով օգնութիւն են խնդրում... ով չէ տեսել բազմաթիւ հայ-մշակներին ամեն տեղ ցիրուցան եղած, թողնելով տուն ու տեղ, թողնելով հայրենիք, միայն նրա համար որպէս զի իրանց դառն քրտինքով մի կտոր հաց ճարեն... Բայց միթէ իր ընիկ երկիրը, միթէ իր արգաւանդ ու բարեբեր հայրենիքը չէր կարող նրան մի կտոր հաց տալ, և այն երկիրը, որ մի ժամանակ երեսուն միլլիոններ կը կերակրէր, միթէ այժմ չէ կարող գոնէ մի միլլիոն կամ միլլիոն ու կէս հայ պահել ու կերակրել... Այո՛, դժբաղդ ու մեղաւոր չէ Հայաստանը. նա կայ և մի և նոյնն է, ինչպէս եղել է սրանից հազարաւոր տարիներ առաջ. նա արգաւանդ է, նա պտղաբեր է, ինչպէս որ էր և առաջ, բայց թոյլ և ծոյլ են նրա մէջ բնակողները, նրանք չեն խնամում օգտավէտ հողից և նրանց ոչ ոք չէ սովորեցնում, ոչ ոք չէ առաջնորդում...

Հայերիս մէջ կան շատ հարուստներ, բայց կան և չափազանց շատ թշուառ աղքատներ, բայց ո՞րը մեր հարուստներից ուշադրութիւն է դարձնում, ով է նայում այս տարաբաղդ թշուառներին —ոչ ոք:—Բայց եթէ ունենայինք արժանաւոր մարդիկ, ազգի գործիչներ, ինչպիսիներ ունեցել է հայը իր պատմական շրջանում, և եթէ սրանք լաւ հասկանալով իրանց պարտականութիւնը, գործէին ազգի մէջ ճշմարիտ ու անկեղծ սրտով,
ինչ երջանիկ պէտք է համարէինք մենք մ

Այժմ կարծեմ յարգելի ընթերցողը թոյլ կը
մի քանի խօսք էլ ասել հայ գիւղական ուսու
մասին ու նրա պարտականութեան վերաբե
թեամբ գիւղերում:

Մի որ և է ուսուցիչ, որ դաս է տալիս մի
և է գիւղական ուսումնարանում, որ իր շ
համախմբած մի խումբ մատաղ սաներին պէտ
պարապէ նրանց հետ, ուսուցանէ ու կրթէ
ուցման յայտնի կանոններով—ցաւօք սրտի պ
ասած, որ նա երբէք լաւ չէ հասկացել և
կանում իր վրա դրած պարտականութիւնը:
դեռ ես չէ հասկանում այս և ուրեմն չէ կ
դանում աշակերտին առաջնորդել, ուսուցանել
կրթել. ոչ մի գիտութիւն չէ կարողանում ա
դել մանկավարժական ճիշտ կանոններով:

Մեր մէջ, պարզ ասած, հայերը շատ և
քիչ նշանակութիւն են տալիս մանկավարժութ
այն ինչ պէտք է ասած, որ գլխաւորապէս
նից է կախված տղայոց հայ-սերնդի ու հա
րակութեան արժանաւորութիւնը, այսինքն
մատաղ սանի, որ առաջին անգամն է մտել
ուսումնարան, մի տուն, ուր պէտք է կրթվի
թէ բարոյապէս և թէ մտաւորապէս: Մեր
արդեօք ո՞ր գիւղական ուսուցիչը կարող է ձեռ
սրտին դնել ու խոստովանել թէ նա մանկա
առաջնորդում է ու կրթում այնպէս, ինչպէս

քաց ծառայութեան մէջ, բայց աւելի լաւ և դիւրութեամբ կը խօսի ռուսերէնը քան թէ թիւրքերէն։ Պատերազմական արհեստին բաւական հմուտ, արդարասէր և ուսեալ անձ մ'է. իւր նմանները քիչ կը գտնուին իւր պաշտօնակիցներուն մէջ. բայց այդպիսի լաւ յատկութիւնները թիւրքաց առջև վկայական մը չեն կրնալ լինել աւելի բարձր աստիճաններու հասնելու. Մուսա-փաշան ինչ աստիճան որ ունէր ռուսաց զինուորական ծառայութեան մէջ, գրեթէ նոյն աստիճանն ունի թիւրքաց մէջ ալ. իրմէ շատ ստոր և անարժան զինուորականներ իրմէն շատ աւելի բարձր աստիճաններ կը կրեն այսօր։ Ուրեմն Մուսա-փաշան թիւրքաց ծառայութեան կողմն անցնելով ոչինչ չէ շահած գրեթէ։ Իւր դասալքութեան պատճառ եղած է նորին պայծառափայլութեան կոմս Լորիս-Մելիքովի հետ շատ ժամանակ յառաջ ունեցած մի անձնական վէճը։

Շէյխ Իւրադուլլահը ձերբակալելու համար մեծ ոյժ գործածել հարկ չէ եղած։ Մուսա-փաշան երբ գնաց Կեավառ որ շէյխը բռնէ, շէյխը իւր կենտրոնատեղիէն մի քանի ժամ հեռի գիւղ մը գնաց և սուլթանի Թիկնապահը և նահանգիս մի քանի պաշտօնեաներն որ պատգամաւոր գնացած էին իւր մօտ, այդ գիւղը ախոռի մը մէջ բանտարկեց։ Այս երբ որ կիմացուի, Մուսուլի կողմէն գունդ մը զօրքեր կը գան. Մուսա-փաշան ալ միւս կողմէն կը յառաջանայ շէյխին ապաստանած գիւղին վրայ և մի քանի թնդանօթ արձակելով 4—5 ժամ քուրդերուն հետ կռուելէ յետոյ, շէյխը իւր քուրդերով միասին անձնատուր կը լինի։ Թիւրքաց զօքերը կաւարեն կը կողոպտեն այդ քրդական գիւղը որ բաւական մեծ գիւղ մ'է եղեր և շէյխ Իւրադուլլահն ալ ձերբակալելով կը տանեն։ Ահա այս եղելութիւնը յայտնապէս ցոյց կը տայ որ թիւրքաց կառավարութիւնը եթէ կամք ունենայ, կարող է բոլոր քուրդերն ալ զսպել և բարեկարգութիւնը տիրել տալ երկրին մէջ։ Քուրդերը ինքնին ոյժ չունին, եթէ թիւրքաց կառավարութենէն քաջալեր չը գտնեն։

Մի ամիսի չափ կայ որ Այգեստանէն քաղաք և Աւանց գիւղն որ լճին եզերքն է, ֆուրգօններ սկսած են բանել։ Արդէն այդ ճանապարհը բոլորովին տափարակ և լայն ծառուղի մ'է և բաւական ժամանակ կայ որ տեղացի հայերն ալ սկսած էին Այգեստանէն քաղաք երթևեկի համար երկու ձիով հանրակառքեր գործածել։ Ֆուրգօնչիները Բօլգարիայէն գաղթական թիւրքեր են, որոնք Տրապիզօնէն Էրզրում և այնտեղէ ալ եկած են Վան իրենց կառքերով։ Առ այժմ Այգեստանէն քաղաք առաւօտ և երեկոյ մարդիկ կը տանեն կը բերեն, ամսական երկու րուբլի բաժանորդագին առնալով։ Առաջ Աւանցէն Այգեստան մի չէքի փայտը 10 ղրուշով (80 կոպէկ) կը բերէին որ $1^1/_2$ ժամուան տեղ է. այժմ ֆուրգօնչիները 5 ղրուշով կը բերեն։ Բայց Այգեստանէն քաղաք երթևեկի համար ֆուրգօնչիները չեն կարող, կարծեմ, մրցել հայ կառավարներուն հետ որք գրեթէ 2 տարիէ ի վեր սկսած են այստեղ կառք բանեցունել և իրենց կառքերը աւելի յարմար են նստելու քան թէ ֆուրգօնները որք աւելի բեռներ բառնալու յարմարութիւն կունենան։ Ֆուրգօնչիները այս ձմեռ այսպէս անցունելէ յետոյ, գարունին պիտի սկսին Էրզրում երթևեկել և արդէն կառքի համար յարմար ճանապարհներ գտած են ուրտեղէ կարելի է 8—9 օրէն Էրզրում երթալ ֆուրգօնով, մինչդեռ մինչև այժմ սովորական ճանապարհով 12—14 օրէն կերթան կարաւանով։ Բայց նահանգապետ փաշան ուզեր է արգելել այդ ֆուրգօններու գործածութիւնը, պատճառելով թէ նոցա զանգակներու ձայն անհանգիստ կանէ զինքը և թէ ինք ձիով անցած ժամանակ իւր հեծած ձին կը խրտչի քառաձի ֆուրգօնը տեսնելով։ Ֆուրգօնչիները ստիպուեցան զանգակները հանել ձիերու գլխէն և փաշան ճանապարհի վրայ պատահած ատեն ֆուրգօնը կեցունել։

Կենտրոնական վարժարանի առաջին տարեկան շրջանը լրացաւ այս նոյեմբերի վերջ։ Տարեկան քննութիւնները կատարուեցան և Դ դասարանի աշակերտները որք Մխացեալ ընկ. վարժապետանոցէն եկած էին սոյն վարժարան, ընթացաւարտ դուրս եկան։ Այդ 6 ընթացաւարտ աշակերտներ ուսած են հայերէն գրաբար և աշխարհաբար լեզուներով գրել արձակ և ոտանաւոր, հայերէն մատենագրութեան պատմութիւնը մինչև մեր օրեր ուսումնասիրած են. ֆրանսերէն և թիւրքերէն լեզուներով թարգմանութեանց (բերանացի և գրաւոր) վարժուած են, կրօնագիտութիւն, ընդհանուր ազգաց պատմութիւն, թուագիտութիւն (լոգարիթմ, ալգեբրան ալ ուսանելով), երկրաչափութեան, եռանկիւնաչափութեան սկզբունքը, տամարականութիւն (պարզ և կրկնատոմար), բնական պատմութիւն, բնագիտութեան (ֆիզիկա), տարրալուծութեան (խիմիա), հողագործութեան սկզբունքները և ուսումնական, բնական և քաղաքական (քարտէզներ գծելով) աշխարհագրութիւն ուսած են. նոյնպէս և գծագրութեան, գեղագրութեան, ձայնագրութեան (եւրոպական) և մարմնամարզի բաւական աշխատած են։ Երկու օր յառաջ աշակերտաց պարգևաբաշխի հանդէսը կատարուեցաւ ուր ներկայ էին վսեմ. կամսարական բէկ և Մխ-թէսարրիֆ-փաշան (որ Վալիի կողմէն փոխանորդաբար եկած էր) և նահանգիս ուրիշ բարձրաստիճան թիւրքերն։ Խրիմեան Հայրիկ մի քիչ անձնական տկարութիւն ունենալով, իւր կողմէ փոխանորդապէս ղրկած էր Երեմիա եպիսկոպոսն։ Թէ եկեղեցական և թէ աշխարհական մեծ բազմութիւն հաւաքուած էր։ Վարժարանին հիմնադիր տեսուչը վարժարանի ուսումնական և հաշուական տեղակագիրը կարդաց որմէ տեղեկացաւ որ վարժարանը 22120 ղրուշ և 20 փարա մէճիտ ստակ (գրեթէ 1843 րուբլ և 50 կոպ.) հասոյթ ունեցած է որմէ 500 րուբլ «Մ շ ա կ ի» խմբագրապետ պ. Գրիգոր Արծրունին տուած է, 115 րուբլի Կամսարական-բէգ, 50 րուբլի փօթիի յայանի ազգասէրներէն պ. Կարապետ Պօպօվ։ Մնացորդն տեղացի Վանցիներ վճարած են։ Տարեկան ծախքըն եղած է 23,655 ղրուշ 5 փարա մէճիտ ստակ (գրէթէ 1971 րուբլ և 25 կոպէկ)։ Ուրեմն, ուսուցիչները իրենց կողմէ բաւական զոհողութիւններ անելով հանդերձ, վարժարանի հիմնադիր տեսուչը պ. Փորթուգալեան, մի տարի ձ ր ի ա պ է ս տեսչութիւն արած լինելէ զատ, տարւոյն վերջ 127 րուբլ և 75 կոպէկ ալ վրայ տուած է իւր քսակէն Վանի Կենտրոնական վարժարանին համար։ Ո՞ւր են խօսքով ազգասէրները որք երբ կարգը խօսելու գայ, Կիկերոններ կը կտրին, եռանդուն հայրենասիրութիւն կը ծախեն. բայց երբ կարգը փոխանակ խօսելու գործելուն կուգայ, իրենց չուայլութիւններէն մի քանի կոպէկ զոհելով հայրենեաց կրթութեան գործին նուիրելու համար կը դժկամակին։ Այսպէս պէտք էր քաջալերել Վանի կրթական գործը։ Այլ սակայն Փորթուգալեան չէ վհատած և դեկտ. 1-էն սկսած կը շարունակէ Կենտրոնական վարժարանի երկրորդ շրջանն ալ մի և նոյն պրօգրամմայով, անշուշտ յուսալով որ հայ ազգը դեռ չէ մեռած և աշխարհի չորս կողմը կը գտնուին դեռ հայեր որք հայրենեաց այսչափ օգտակար մի գործի համար իրենց մի քանի կոպէկները չեն զլանար։ Տայ Աստուած որ իւր այդ յոյսի մէջ սխալած չը լինի և շարլատան հայրենասէրներու տեղ որք դժբաղդաբար այժմ մեր ազգի մէջ սկսած են շատնալ ամեն կողմ, գործով հայրենասիրութիւն և ազգասիրութիւն ցոյց տուող հայեր երևան գային. եթէ ոչ շատ յուսահատական է այս ազգի վիճակը...։

Հրանտ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Վիէննայի «Polit. Corresp.» լրագրին Կ. Պօլսից գրում են, յունվարի 12-ից, հ ա յ ո ց խ ն դ ր ի վ ե ր ա բ ե ր ո ւ թ ե ա մ բ հետևեալը։ Հասարակական կարծիքը եռանդով շարունակում է զբաղվել Հայաստանով, որովհետև ամենքին յայտնի է, որ Բերլինի դաշնագրի 61-դ յօդուածը, որ վերաբերում է Հայաստանին, չուտով հերթական կը դառնայ։ Ինչ որ վերաբերում է վերջին անցքերին, Բ. Դրան շրջաններում վերջերումս համոզվեցին, որ իսկական յեղափոխական շարժում բոլորովին չէ եղել և որ այդ բանի վերաբերութեամբ տարածված լուրերը չափազանցրած են եղել։ Կառավարութիւնը, այնու ամենայնիւ, երկու նշանաւոր պատճառներ ունի նուազեցնելու այդ գործի մեծ նշանակութիւնը։ Նախ և առաջ նա կը ցանկանար չը գրգել հայերին ուրիշ նահանգներում մնալու դրա նման գաղտնի դաշնակցութիւնները, և երկրորդ՝ կամենում է առաջն առնել դիպլօմատիական այնպիսի առաջարկութիւնների հնարաւորութեանը վերանորոգութիւնների անհրաժեշտութեան մասին, որ կը սկսվէին սպառնալի ապստամբութեան երկիւղից դրդված։ Ինչ որ վերաբերում է պատրիարքին, նա նոյնպէս իր պատճառներն ունի գործին անմեղ ձև տալու համար։ Նախ և առաջ, ներկայ դէպքում նա ցանկանում է, որ բանտարկվածներին շուտով ազատութիւն տրվի։ Դեռ ևս ամենքը բանտերումն են և մինչև անգամ խօսք չը կայ որ և է վերանորոգութիւնների մասին Հայաստանում։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Խ ե ղ դ վ ե լ ս ե փ ա կ ա ն ճ ա ր պ ի մ է ջ։ Այդպիսի, ճիշդ, ողբերգական վիճակի ենթարկվեցաւ այս օրերս Ջօն Հէրդէր անունով մէկը Միլօկում (Հիւսիսային Ամերիկայում)։ Նա 486 ֆունտ էր քաշում. նա քաղաքի ամենից ծանր մարդն էր։ Ահագին դագաղը անրաւական յայտնվեցաւ այդ վիթխարի դիակը տեղաւորելու համար, այնպէս որ ստիպվեցան դագաղը շինել ամենաերկար փայտերից։ Դիակը շուտով փտեց, այնպէս որ նրա մահից մի քանի ժամ յետոյ փտումն մեծ արագութեամբ սկսեց տարածվել։ Հէրդէր 28 տարեկան էր միայն։ Տասն և վեց տարեկան ժամանակը նա այնքան նիհար և թոյլ էր, որ վախենում էին, թէ նա բարակացաւից կը մեռնի։ Բայց շուտով նա սկսեց չաղանալ և այն աստիճան հաստացաւ, որ այլ ևս մանգալ չէր կարողանում։ Արհեստով նա դարբին էր։ Նրա կեանքի վերջին ամիսներում նրա մարմնի մէջ ճարպը այնպէս առատութեամբ աւելանում էր, որ նա չէր համարձակվում պառկել և քնել, խեղդվելուց վախենալով։ Նա ստիպված էր բազկաթոռի վրայ նստած քնել, բայց բազկաթոռն էլ չօգնեց, որովհետև քնած ժամանակը հէնց բազկաթոռում խեղդվել էր։

*
* *

Սան-Րաֆայլում (Կալիֆօրնիա) այս օրերս մահուան պատժի ենթարկվեցաւ մի շատ օտարոտի յանցաւոր։ Դա չինացի Գանդ—Լ—Դիւկն է, որ սպանել է երկնային կայսրութեան չորս որդիներին և դրա համար կախաղանի է դատապարտված։ Մարդասպանի ցանկութիւնը շուտով կախվել այնքան սաստիկ էր, որ նա խնդրում էր դատաւորին, որքան հնար է, շտապեցնի պատժի օրը։ Նա համոզված է, որ մահից յետոյ նա յայտնի ժամանակի ընթացքում—ոչ պակաս մէկ տարուց և քան տարուց ոչ աւելի—կը բանտարկվի առանձին բնակարանի մէջ քաւարանում և այդ ժամանակամիջոցում նրան կը թոյլ տրվի ժամանակ առ ժամանակ լինել երկրիս վրա իր թշնամիներին չարչարելու համար։ Երբ շէրիֆը բանտն եկաւ, մահուան դատավճիռը կարդալու համար, Գանդ—Լ—Դիւկ ողջունում էր նրան, որպէս իր փրկչին։ Մահապարտին մինչև պատժի տեղը ուղեկցող քահանան մեծ դժուարութեամբ կարողանում էր համոզել նրա, որ իրան օրինաւոր պահի։ Կախաղանին մօտենալու ժամանակ, չինացու աչքերը փայլեցան, և նա սկսեց ուրախութիւնից թռչկոտալ։ Երբ դահիճը կամենում էր նրա ձեռքերը կապել, նա բողոքեց դրա դէմ առնելով, «Գիտէք, որ ես մահից չեմ վախենում։» Տեսնելով դատարանի նախագահին պատուհանի մօտ, նա աղաղակեց. «Մնաս բարեաւ ծերուկ»։ Երբ թօկը վիզը գցեցին, նա դիմեց հասարակութեանը հետևեալ խօսքերով. «Մնաք բարեաւ, պարոններ։ Այսօր երեկոյեան ես Սան-Ֆրանցիսկօում կը լինեմ, բայց շուտով կը վերադառնամ և կը ցոյց տամ ձեզ։»

...հանջում է մանկավարժական արհեստը, այն մէթօդը, որի համար գլուխ են ցաւեցրել գիտնականները և վերջապէս դրել օրէնքներ, կանոններ, որով միայն կարելի էր պատրաստել արժանի զաւակներ, որոնցով միայն կարելի էր պատրաստել արժանի պաուղներ և գործունեայ երիտասարդներ հայ ազգի համար։

Մեր մէջ ամեն բան համարեա, այսպէս ասած, իր քէֆովն ու կամքովն է գնում դեռ ևս. ամենքը, ինչպէս ասում է գիւղական առածը «իրանց էշն են քշում» առանց յետ նայելու, առանց հասկանալու, ինչ են անում իրանք և թէ ինչ պէտք է անէին...։

Հայի համար մի և նոյն է, սիրելի ընթերցող, ինչպիսի ուսուցիչ էլ որ լինի նա. լինի պատրաստի թէ անպատրաստ, լինի անարժան թէ արժանի իր վսեմ կոչման, նրա համար կեանքի մէջ, ամենայն տեղ, թէ գիւղերում և թէ դասատներում ասպարէզը բաց է, մեծ ռոճիկ են նշանակում. մեր երիտասարդը կամայ ակամայ գնում է գլխաւորապէս նիւթական միջոցից դրդված։ Ո՞վ է ասում և ով է հակառակ սրան, որ ամեն մի երիտասարդի աշխատութիւն պէտք է գնահատվի, բայց թող գնահատվի միայն ըստ արժանւոյն, թող երիտասարդը լաւ պատրաստված լինի, արժանի լինի իր կոչման, լաւ ճանաչելով գործէ ու կատարէ իր պ ա ր տ ա կ ա ն ո ւ թ ի ւ ն ը և այն ժամանակ ես կարծեմ հայը անտես չի առնի երիտասարդի գեղեցիկ աշխատութիւնը և կը վարձատրէ նրան աւելի ևս առատ...

Եւ դեռ ևս հայը ճգնում է ասել թէ ուսուցիչներ ունեմ, հոգևորականներ ունեմ, չը հասկանալով թէ ինչպիսի անձինք են սոքա և սոցա գըլխաւորապէս ինչ է պակաս... վերջապէս պէտք է ասել, որ ողբալի է այդպիսով առաջնորդելը ու ուսուցանելը. այդ լուսաւորութիւն չէ, այդ կըրթութիւն չէ, որ ստանում է նորա մատաղ սանիկը, ապագայ հայ սերունդը, այլ տանջանք է, ցաւ է, խաւարամտութիւն է... Երբ այդպիսի ուսուցիչը լաւ չէ հասկանում իր պարտականութիւնը, երբ նա լաւ չէ պատրաստված, երբ չէ կարող յառաջ տանել իր գործը կատարեալ կերպով, այնպէս ինչպէս ներկայ դարս է պահանջում, արդեօք ինչու համար է հայը այդպիսիներին կեանքի մէջ ձգում, ինչու է նորան մի խումբ մատաղ սանիկի ու դասների գլխաւոր նշանակում... Բայց և ինչով է մեղաւոր այս խեղճ ու ողորմելի պատանին, որ ոչ մի տեղ նորան կատարելապէս չեն կրթել, չեն պատրաստել կանոնաւոր կերպով, չեն տուել նորան այն զէնքը, որով միայն նա ճիշդ կերպով կարող էր յաղթել կեանքի մէջ գտնված ամեն տեսակ արգելքներին ու կատարելապէս իր պարտականութիւնը կատարել. իսկ ինչու համար այս երիտասարդները, որ լաւ չեն իմանում իրանց պարտքը մտնում են կեանքի մէջ գործելու... և ինչու հայը այդպիսիներ է պատրաստում...

Եւ դեռ ևս հայը չէ ուզում համոզվել դուցէ, որ հարկաւոր է անշուշտ պատրաստել արժանաւոր անձինք, գործունեայ ուսուցիչներ հայ ուսումնարանների համար։

Լաւ կը լինէք անշուշտ, ընթերցող այս, թէ մեր հասարակութեան մէջ կան ինքնասէրներ, հըպարտներ, փառասէրներ և այլն և այլն, և որոնց առաջ հարկաւոր է առնել, որոնք համարեա ոչինչ օգուտ չեն տալիս ազգին, որոնց տուած օգուտը ոչ թէ օգուտ է, այլ վնաս, որոնք ոչ թէ ի սրտէ ազգի օգուտը փնտռելով կամենում են գործել, այլ որոնք միայն գործում են գործելու համար, որոնք աշխատում են անձնական փառքի համար (ողբալի վիճակ!!)։

Բայց երբ կը մաքրվի հայը այդպիսիներից. այն ժամանակ միայն, երբ նորա բոլոր ուսումնարանները կարգի կընկնեն, երբ կաւանդվի ուսուցումը յայտնի կանոններով, երբ հայը կը պատրաստի և կունենայ լաւ ուսուցիչներ, երբ հայի մէջ կը լինեն ճիշտ մանկավարժներ, որոնցից զուրկ է հայը ներկայ դարումս և այն ժամանակ միայն ամեն բան կարգի կընկնի... այն ժամանակ մեր մէջ թէ քահանայ, թէ ուսուցիչը և թէ առհասարակ հասարակական գործիչը կունենայ արժանաւորութիւն, կը վայելի մեծ յարգանք ու պատիւ, երբ տեսնելով իր ազգի վէրքը, նրա պակասութիւնները անկեղծ սրտով, ազնւութեամբ և միամտութեամբ կաշխատի իր կարողութեան չափ օգնելու լրացնել... Վերջապէս, սիրելի ընթերցող, այն ժամանակ միայն հայը ամեն կողմից յառաջադիմութիւն ցոյց կը տայ, երբ մեր մէջ կը լինեն պատրաստի անձինք, այնպիսի մարդիկ, որոնք իրանց կեանքում կաշխատեն միայն մի բան անել —այն է իրանց ստանձնած պարտականութիւնը կատարել. որովհետև պարտականութիւնը շատ և շատ մեծ գործ է, սա մի «համաշխարհային օրէնք է» ասում է մէկը, որին ենթարկվում է ամենը մեզանից։ Այո, և երջանիկ է և պիտի երջանիկ համարվի այն մարդը, այն գործիչը, որ գեղեցիկ իմանալով իր պարտականութիւնը՝ կատարում է այն։ Այսպիսով, սիրելի ընթերցող, ես վերջացնում եմ այս անգամ իմ յօդուածս. բայց դուցէ ձեզանից շատերը ինձանից նեղանան, որ ես շատ խիստ եմ յարձակվում... քննադատում. իմ կարծիքով և կարծեմ դուք էլ կը համոզվէք, որ խիստ չէ այս, եթէ դուք ինքներդ յօդուածս քննելու ժամանակ ձեր առաջ ունենաք երեք խօսք միայն, այն է «ազնւութիւն, անկեղծութիւն և միամտութիւն»։

Ս. Պետերբուրգ. Մ. Խալաթ.

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 13 յունվարի: Երէկ նահանգական դատարանի մէջ սկսվեցաւ Ս. Պետերբուրգի փոխադարձ կրեդիտի ընկերութեան գումարների վատնելու մասին դատը: Մեղադրվածները 12 հոգի են. Սինեբրիւխով, Ժադիմիրովսկի, Պօգրեբով, Կիրիաքառում, Եմիլիանով, Պօսպեէվ եղբայրներ, Ջիմին, Կալինսկի, Մէյեր, բարոն Մօնիրօտ, Սորէչկով և Զվերկով: Բոլոր մեղադրվածները ազատ են: Մեղադրում է պրոկուրորի օգնական Սաբլին: Պաշտպանների թւումն են Ուտին, Ալեքսանդրով և Կէյկուատով: Քաղաքային գանդատաւորներ ընկերութեան վարչութեան կողմից Գերարդ և Ջամարին, ընկերութեան առանձին անդամների կողմից Տուրչանինով և Մակալինսկի: Վկաներ կանչված են 82 հոգի, ներկայացան 63, որոնց թւում և Լամանսկի: Էկսպերտները 8 հոգի են: Մեղադրական ակտի ընթերցանութիւնը տևում էր $1^1/_2$ ժամ: Մեղադրվածները լսում էին անտարբերութեամբ և չը խոստովանեցին յանցանքը, բացի Եմիլիանովից: Վերջինը վերահսկող էր և անց էր կացնում այնպիսի անձանց չէկեր, որոնք մինչև անգամ ոչինչ չունէին ընթացիկ հաշւում: Երեկոյեան ժամի 6-ին սկսվեցան վկաների ցուցմունքները: „Прав. Вѣстн.“ լրագիրը հաղորդում է, որ երէկ թագաւորը այցելեց կօնստանտինեան ուսումնարանը: „Русскій Инвалидъ“ լրագիրը հաղորդում է, որ զօրքերի տեղափոխման վրա վերահսկող գեներալ Աննենկովին շնորհվեցաւ Ալեքսանդր Նևսկու շքանշանը: „Голосъ“ լրագիրը հաղորդում է, որ Մօսկով-Կուրսկեան երկաթուղուն հողեր սեփականացնելու գործի վերաբերութեամբ համաձայնութիւն կայացաւ կառավարութեան և երկաթուղիական ընկերութեան մէջ:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Г. г. Члены Тифлисскаго Общества Покровительства Животнымъ приглашаются пожаловать въ засѣданіе Общаго Собранія 20 сего Января въ зданіе Общества Сельскаго Хозяйства на Барятинской улицѣ, въ Александровскомъ саду, въ $7^1/_2$ часовъ вечера. Допускаются и гости. Г. г. Члены благоволятъ произвести членскія взносы казначею Общества Г. М. Касумову, Эриванская площадь домъ Джакели.

Предмѣты занятій:

1) Объ устройствѣ дѣтской библіотеки.

2) Чтеніе Н. И. Мещерскаго о сбруѣ животныхъ, сельскохозяйственныхъ орудіяхъ и проч. на всероссійской выставкѣ 1882 года.

3) Текущіе дѣла и проч.

1—1

ԿԻՐԱԿԻ, յունվարի 23-ին Թիֆլիսի ժողովարանում տեղի կունենան՝ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ յօգուտ „Հայոց Բարեգործական և Հայերէն գրքերի տպագրական ընկերութեանց“ և ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ յօգուտ „Հայոց Բարեգործական ընկերութեան“

Տոմսակների գինն է պարոնների համար 2 ր. կանանց համար 1 ր. վիճակախաղի 25 կ.:

ՍԿԻԶԲՆ է 9 ժամին երեկոյեան:

Տոմսակները վաղօրօք կարելի է ստանալ ժողովարանում, պ. Ե. Ծատուրեանի խանութում և նոտար Արտաշէս Մամիկոնեանի գրասենեակում:

1—3

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ԴՈՒՆԴԸ յայտնում է, որ մարտի 1-ին առաւօտեան 10 ժամին գունդի գրասենեակի մէջ Մանգլիսում կը լինի ԱՃՈՒՐԴ գունդին մատակարարելու համար ուտեստներ, լուսաւորող մթերքներ և նիւթեր և կանցելարիական պատկանելիքներ 1883 թուականի մայիսի 1-ից մինչև 1884 թուականի մայիսը:

1—3

ՍՏԱՄՈՔՍԱՅԻՆ ՑԱՒԵՐԸ

ՊԷՊՍԻՆԵԱՆ ԳԻՆԻ „ԲՈՒԴՕ“

Այդ գինին շատ դուրեկան համ ունի, 25 տարի շարունակ գործ է ածվում հեռևեալ դիպվածներում. ԱԽՈՐԺԱԿԻ ԲԱՑԱԿԱՅՈՒԹԵԱՆ, ՍՏԱՄՈՔՍԱՅԻՆ ՑԱՒԵՐԻ և տռհասարակ ԱՆԿԱՆՈՆ ՄԱՐՍՈՂՈՒԹԵԱՆ ժամանակ:

Պէպսին „Բուդօ“ ճանաչված է փարիզի բժշկական Ակադեմիայից և արժանացաւ առաջին մեդալների ՓԱՐԻԶԻ աշխարահանդիսում 1867 թ. ՎԻԷՆՆԱՅԻ 1873 թ. ՖԻԼԱԴԵԼՖԻԱՅԻ 1876 թ. և ՓԱՐԻԶԻ 1878 թ.:

Paris: Hottot—Boudault, 7, Avenue Victoria.

Գլխաւոր պահեստը ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ՝ Բարձրագոյն հաստատված կովկասեան ընկերութեան դեղատան ապրանքների վաճառման:

Դեպօ Շահ-Պարոնեանցի, Գրիմնակի և այլ դեղատներում:

ГОДЪ ВОСЬМОЙ

„ДОНСКАЯ ПЧЕЛА“

ГАЗЕТА ПОЛИТИЧЕСКАЯ И ЛИТЕРАТУРНАЯ

Выходитъ въ РОСТОВѢ (на Дону) два раза въ недѣлю.

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА: Съ доставкою на годъ 6 руб., на полъ-года 3 руб. 50 коп. Съ пересылкою въ города Имперіи на годъ 7 руб., на полгода 4 руб. Отдѣльные номера по 10 коп.

Редакторъ-Издатель И. А. ТЕРЪ-АБРАМІАНЪ.

2—3

ԳԱԼԵՐԷԱ **ԱՐԾՐՈՒՆԻ**, ԴՎՈՐՑՈՎԱՅԱ ՓՈՂՈՑ

ՊԱՀԵՍՏ **ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ** № 144.

СКЛАДЪ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ

№ 144, ГАЛЛЕРЕЯ АРЦРУНИ

Ծախվում են. մեծ քանակութեամբ և խիստ էժան, վիէննայի ԹՕՆԷԹ Փաբրիկայի ՄԷԲԷԼԻ ամեն տեսակ, նոյնպէս ՈՍԿԵԶՕԾ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐ հայելիների համար և ՀԱՅԵԼԻՆԵՐ, լուսանկարների համար ԱԼԲՈՒՄԻ թուղթ, բէլգիայի ԱՊԱԿԻՆԵՐ պատուհանների համար, ամեն տեսակի, նոյնպէս ՄԱՐՄԱՐԻՈՆ քար, ԹՈՒՋԵԱՅ ԱՄԱՆՆԵՐ էմալով, ՆԻԹՐԱԹ ԴԱՐԺԱՆ, ՈՍԿԻ և ուրիշ շատ ապրանքներ:

ՄԷԲԷԼ վիէննայից, ԹՕՆԷԹԻ գործարանից, ստացվել է մեծ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ և ծախվում է ԱՄԵՆԱԷԺԱՆ գներով, Դվօրցօվայա փողոցի վրա, Արծրունու գալլէրէում, ԱԲՕՎԵԱՆՑԻ տանամանի խանութում:

7—10

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐ (ՅՈՒՆՎԱՐԻ 18) — **Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ.** — „ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ“ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

Մուրհակների կուրսը 3 ամսով Լօնդօնի վրա	$23^5/_8$ պէնս
» » 3 » Ամստերդամի վրա	»
» » 3 » Համբուրգի վրա	$201^1/_2$ մարկ
» » 3 » փարիզի վրա	$248^1/_2$ ֆրանկ
Ոսկի	8 ր. 35 կ.
Արծաթ	1 ր. $36^1/_2$ կ.
Մաքսային կուպօններ	8 ր. 31 կ.
Բօրսային դիսկօնտներ	$7^1/_4$%
Պետական բանկի 5% տոմսակ 1-ին շրջանի	95 ր. 37 կ.
» » » » 2 »	91 ր. 12 կ.
» » » » 3 »	$91^3/_4$ ր.
» » » » 4 »	$90^1/_4$ ր.
» » » » 5 »	90 ր. 62 կ.
Արևելեան 1 փոխառութեան տոմսակը	90 ր. 37 կ.
» 2 » »	$91^1/_4$ ր.
» » » »	$91^1/_4$ ր.
Ներքին 5% 1 փոխառութեան տոմսակը	219 ր.
» » 2 » »	$216^1/_4$ ր.
$5^1/_2$% րենտա	$98^1/_2$ ր.
Ակցիաներ փոխատու բանկի	430 ր.
» Միջազգային բանկի	356 ր.
» Վօլժսկօ—Կամսկի բանկի	415 ր. 50 կ.
» Սիբիրի առևտրական բանկի	317 ր.
» Ռուսաց արտաքին առևտրի բանկի	$261^1/_2$ ր.
» Ռուսաց կալուածական կրեդիտի կենտրօն. բանկի	»
» Ռուսաց երկաթուղիների գլխաւոր ընկ.	$255^1/_4$ ր.
» Րիբինսկօ-Վօլօգօվսկի երկաթուղու	$59^1/_2$ ր.
» Ս. Պետերբ. կրակի դէմ ապահովութեան ընկ.	»
5% գրաւական թերթեր փոխադ. կալուած. կրեդ. ընկ.	$131^1/_4$ ր.
6% » Խարկօվի կալուած. բանկի $43^1/_2$ տարի	$92^1/_2$ ր.
» » Վիլնօի » » »	91 ր. 25 կ.
» » Պօլտավայի » » »	81 ր. 50 կ.
» » Մօսկվայի » » »	95 ր.
» » Բես.—Տավ. » » »	92 ր.
$5^1/_2$% » Խերսօնի » » »	$90^1/_4$ ր.
Բօրսայի տրամադրութիւնը	Ամուր
Ցորեն ռուսաց 10 պուդ	$13^1/_4$ ր.

Ցորեն սակսօնկա » »	$13^3/_4$ ր.
Ցորեն	Թոյլ
Հաճար 9 պուդ	$8^3/_4$ ր.
Հաճար	Հանդարտ
Վարսակ 6 պուդ	4 ր. 80 կ.
Վարսակ	Հանդարտ
Գարի 8 պուդ	8 ր. 40 կ.
Վուշի սերմ 9 պուդ	13 ր. 50 կ.
Հաճարի ալիւր 9 պուդ	$8^3/_4$ ր.
Ալիւրը	Հանդարտ
Կանեփի բժեղի	$38^1/_2$ ր.
» սովորական	33 ր.
» ընտիր	»
Թել Սիբիրի	41 ր.
» Կամայի	$39^3/_4$ ր.
Վուշ	Ամուր
Կանեփ	Հանդարտ
Կրուպչատկա Սարատօվի 5 պուդ	$12^3/_4$ ր.
» Նիժեգօրօդեան 5 պուդ	$12^1/_2$ ր.
Լիլիփարի ճէթ քարյր	8 ր. 20 կ.
Կերօսին ամերիկական	2 ր. 30 կ.
» ռուսաց	1 ր. 35 կ.
Ձէթ	10 ր.
Ճրագու դեղին մամի համար 2 անգամ հալուած 1 տեսակ	75 ր.
» սապօնի	72 ր.
Խէժ ֆինլանդական	»
Կովի ւեղ Սիբիրի	9 ր. 10 կ.
Պղինձ կտորներով պուդը	$13^1/_2$ ր.
» թերթերով »	14 ր.
Երկաթ թերթերով պուդը	»
Կովի կաշի չոր, պուդը	$12^3/_4$ ր.
» » հում »	5 ր. 15 կ.
Սպիրտ 40% վեդրօն	»
Շաքար րաֆինադ 1 տեսակ պուդը	8 ր. 80 կ.
» » 2 » »	»
Շաքարաւազ	8 ր. 10 կ.
Պոտաշ բերկօվեց	28 ր.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 19 Января 1883 года. Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час., Лор.-Мелик. ул. каз. д.